

אמור ב

„מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא תעשו“ און קרבנות החג, און דער ציווי אויף ישיבה בסוכה שטייט ערשט שפע-טער בסוף הפרשה — האָט דאָ גע-דאַרפט שטיין „חג שבעת ימים גו“ (אָ) דעם וואָרט „הסוכות“)?

אויף דעם איז דער תו"כ מסביר, „לפי שנאמר כו“: היות אָ דער פסוק „בסוכות תשבו שבעת ימים“ שטייט צום סוף פרשה נאָך דעם ווי עס שטייט פריער אין פסוק „בחמשה עשר יום לחודש השביעי גו“ תחוגו — את חג ה' שבעת ימים⁸, וואָלט מען ניט גע-וואוסט צי דער פסוק „בסוכות תשבו שבעת ימים“ מיינט די זעלבע ז' ימים פון דעם חג „שבעה ראשונים“, אָג-הויבנדיק פון ט"ו בחודש) וועגן וועלכע דער פסוק רעדט פריער, אָדער אָ די ז' ימים פון ישיבה בסוכה דאַרפן קומען באַזונדער, נאָך דעם „חג ה' שבעת ימים“ „שבעה אחרונים“, אָנהויבנדיק פון דעם טאָג נאָך די ז' ימים).

דעריבער שטייט גלייך בהתחלת הפרשה „בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים“, וואָס איז מגלה אָ דער „בסוכות תשבו שבעת ימים“ איז אין דעם זמן פון ז' ימי החג, וואָס הויבט זיך אָ „בחמשה עשר יום לחודש“].

ב. פון פשטות הדרשה אין תו"כ קומט אויס לכאורה, אָ די מצוה „בסוכות תשבו שבעת ימים“ איז ניט

א. אויפן פסוקי (קרוב לסוף פרשת המועדות) „דבר אל בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה“ שטייט אין תורת כהנים: „מה ת"ל² לפי שנאמר בסוכות תשבו שבעת ימים ואני יודע אם שבעה ראשונים אם שבעה אחרונים כשהוא אומר ובחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה“ הרי שבעה ראשונים ולא שבעה אחרונים.

[און מפרשים לערנען פשט, אָ די שאלה פון תו"כ „מה ת"ל כו“ איז — פאַרוואָס שטייט אין דעם פסוק דער לשון „חג הסוכות“, וויבאלד אָ אין די פסוקים שטייט בלויז דער ציווי פון

(1) פרשתנו כג, לד.

(2) כ"ה בדפוס התורכ וכת"י התורכ (גי. תשי"ז). ירושלים תשל"ב) לפנינו. וביליש כאן „שבעת ימים למה נאמר“. וראה לקמן הערה 6.

(3) פרשתנו כג, מב.

(4) כ"ה בדפוס תורכ לפנינו, ובכת"י ירושלים הגיל. אבל בכת"י גי. הגיל ויליש שם: בחמשה (נכתוב).

(5) קרבן אהרן לתורכ. מלבי"ם. וראה גם רבינו הלל. ובאופן אחר קצת בפ"י הראב"ד ור"ש משאנץ לתורכ. ובית רענן ליליש שם, כבהערה הבאה.

(6) בפ"י הראב"ד (ועד"ז בר"ש משאנץ) לתורכ: פ"י שהרי כבר נאמר למטה אך בחמשה עשר יום לחודש השביעי באספכם את תבואת הארץ וכו'. ולכאורה מפרש שכל הכתוב שהעתיק התורכ מיותר. ולפירושו צ"ל דהכתובים (להלן) „ביום הראשון מקרא קודש גו“ שבעת ימים גו“ הוליל אח"כ.

ובית רענן מפרש לגירסת היליש „שבעת ימים למה נאמר“, „שהרי כתיב אח"כ שבעת ימים תקריבו אשה לה“. וכנראה הקושיא היא רק על התיבות „שבעת ימים“ דלא הוליל שבעת ימים (ועדמ"ש לפניו (כג. ו) „בחג המצות“. וראה לקמן בפנים סעיף ה). ואכ"מ.

(7) ברבינו הלל: הא כתיב קרא אחריתא בסוכות תשבו שבעת ימים. ומשמע שמפרש הקושיא דהסוכות שבעת ימים מיותר כאן.

(8) כג, לט.

איז ניט אין זעלבן זמן פונעם חג און מצותי הנ"ל —

די תורה לאזט נאָר הערן, מיט צו-געבן דעם וואָרט „הסוכות“, אַז לפועל איז דער „חג הסוכות“ אין דעם זמן „שבעת ימים לה“ וועלכע הויבן זיך אָן „בחמשה עשר יום לחודש השביעי“.

מען קען אָבער אזוי ניט לערנען, וואָרום פון דעם גופא וואָס די תורה איז מודיע דעם זמן פון „בסוכות תשבו“ (ניט דורך אַן אַנדער אופן, נאָר) דורך דעם וואָס די „שבעת ימים לה“ רופט זי אָן „חג הסוכות“, איז מובן, אַז די מצוה פון ישיבה בסוכה איז ניט בלויז חל אין דעם זמן פון דעם חג, נאָר אַז זי האָט אַ שייכות און איז פאַרבונדן מיטן עצם הוה¹² ועניניו¹³. נאָכמער: וויבאַלד דאָס

(12) ראה תודיה נכנס (סוכה מו, א), רא"ש ור"ן שם (הובאו בב"י אר"ח סו"ס תרמא) דכיון דסוכה מחמת חג קאמ"א סברא הוא דזמן ידיה כ"י פטור הוא אף בחג. וראה רמ"א שם. ולהעיר מדעת הב"ח (בתשובה סק"ב), הובא בבאה"ט שם סק"ב) גם להיפך דאם בירך על החג פטור לזמן לסוכה.. וראה נ"כ השו"ע שם. לקמן הערה 42.

ולהעיר מלשון הרמב"ם בשהמ"צ (מ"ע קסח) שמדגיש השייכות דסוכה להחג: שצוונו לישב בסוכה שבעת ימים בימי החג (ובהעקת קאפח: בכל ימי החג). ובהמצות בספר ה"ד (בכהותרת להלכות שופר וסוכה וולוב): לישב בסוכה כל שבעת ימי החג (ועד"ז כתב בלולב שם: ליטול לולב במקדש כל שבעת ימי החג). וכ"כ שם בפנים ההלכות (פ"ו ה"ז): אכילה בלילי יו"ט הראשון בסוכה חובה.

(13) ראה לשון הר"ש משאנץ בפי' לתו"כ שם

(*) כ"ה בתוס' ותוס' הרא"ש ור"ן שם. וברא"ש לפנינו: דכיון דסוכה מחמת חג עשה. וראה שוה"ג הבא.

(**) אלא שיעקר סברת הב"ח שם היא: כיון דשעת מצוותו הוא וכוונתו לברך גם אסוכה שוב א"צ לברך עוד. ומביא דא"י מדעת התוס' והרא"ש. ולאחרי שמעתיק דברי התוס' מפרש: מאחר דכוונתו בשעת הברכה ה' גם על החג משום דסוכה מחמת חג קאמ"א זמן ידיה. איכ כ"ש בנ"ד כ"י. ע"ש. ואכ"מ. וראה לקמן שוה"ג להערה 42.

פאַרבונדן מיטן עצם החג' און מיט די איבעריקע ענינים שבחג (וואָס ווערט אַרויסגעבראַכט גלייך נאָך דעם אין די ערשטע פסוקים „ביום הראשון מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא תעשו שבעת ימים תקריבו אשה לה“¹⁰) און אויך ניט מיט דער מצוה פון נטילת ד' מינים (וואָס די תורה פאַרבינדט דאָס מיטן חג¹¹) — וואָס דערפאַר איז די הוה אמינא אַז „בסוכות תשבו שבעת ימים“

(9) להעיר מלשון החינוך כאן (מצוה שכה): מצות סוכה שצטוינו לשבת בסוכה ד' ימים שנאמר כ"י ויום ראשון הוא יום ט"ו בחשרי. ואינו מזכיר כלל ענין החג, ולא כמש"כ בלולב (נעתק לקמן הערה 11). ובמנין המצות בריש ספר ה"ד (מ"ע קסח) כתב הרמב"ם, לישב בסוכה שבעת ימים שנאמר כ"י. ושם עד"ז בלולב (מ"ע קסט). אבל לכאורה אין להוכיח משם (פרט זה, כיון: א) שנכתבו בקיצור הכי נמרץ. ב) באו בהמשך לשבייתה בחג הסוכות כ"י. וראה לשונו בשהמ"צ (נעתק לקמן הערה 12). ואולי אין לדיק כ"כ בלשונות דספרים הנ"ל.

ולהעיר מהשניו ברמב"ם: בספר ה"ד באו, הלכות שופר וסוכה וולוב, בהלכות בפ"ע, ומצות ודיני השבייתה ואיסור מלאכה ביו"ט (פסח שבועות ר"ה סוכות ושמע"צ) ביחד לפני בהלכות בפ"ע, הלכות שבייתה יו"ט. ולאידך, בסדר מנין המצות (בשהמ"צ ובמנין המצות בריש ספר ה"ד), מנה המצות דכל יו"ט ע"פ הסדר (פסח (ספירת העומר) שבייתה בשבועות, בריה, יוה"כ (להתענות בו ולשבות ביום הצום), סוכות) ביחד עם מצות השבייתה שבהם. — מ"ע קנ"ק (מלבד מצות תקיעת שופר שכתב לבסוף לאחר מצות נטילת לולב).

(10) ובפרט שמסיים לפני הציווי על ד' מינים וסוכה (כג, לו), אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם גו". וראה רמב"ן כג, לו. מד. אברבנאל כאן. רשב"ם שם, מג בסופו. ספורנו לט בסופו. ובכ"מ במפרשי התורה.

(11) כג, לו. וראה לשון החינוך כאן (מצוה שכו): מצות לולב שנקח ביום ראשון של חג הסוכות. וראה מקומות שבהערה שלפני.

(*) אלא שבחג המצות מנה תחלה המצות (ס'פור צ"מ ואכילת מצה) ואח"כ השבייתה שבו; ובהגה"ט להיפך — תחלה מצות השבייתה. ואח"כ המצות שבו (ישיבה בסוכה ונטילת לולב).

בסידורו¹⁷ אז „מצות נטילתו (פון לולב) בסוכה היא מצוה מן המובחר“¹⁸.

לכאורה איז דאס אן ענין וואס איז ע"פ קבלה, און דער מקור פון דעם איז אין כתבי האריז"ל¹⁹. אבער י"ל אז אזוי ווי אלע ענינים אין (קבלה און) פנימיות התורה — האט אויך דאס א מקור והסברה ע"פ נגלה²⁰ [בפרט אז דער אלטער רבי איז משנה פונעם לשון וואס שטייט אין כתבי האריז"ל („טוב לברך כו" וכו"ב) און שרייבט „מצוה מן המובחר“²¹].

(17) „דיני הלולב“ (לפני הלל).

(18) הלשון בסידור: „ומן הדין יש לברך על הלולב אחר התפלה קודם ההלל אלא לפי שמצות... מובחר ואי אפשר לצאת מבית הכנסת מפני הרואים לפיכך בבוקר קודם שיתפלל בעודו בסוכה יברך“. וראה לקמן הלשון דכתבי האריז"ל.

(19) פיע"ח שער הלולב (שער כט פ"ג) ענין נטילת לולב. שער הכוונות דרוש חגה"ס בתחלתו. סידור האריז"ל (כוונת לולב ונענועיו). משנת חסידים מס' ימי מצוה וסוכה רפ"ה.

(20) בשליה (רמה, ב) לאחר שמביא מסדר היום הב' אופנים (אם ליטול בסוכה או דוקא בביהכ"ס) כתב: ואני אומר ירא שמי' יוצא ידי שניה' כי לא יסיח דעתו ממנו כי מביא לסוכה וינענע שם לשש קצוות. וכן אני נוהג כן בכל ימי סוכות. ואח"כ מביא מכתבי האריז"ל (כלשון הפיע"ח שבהערה הנאה) ומסיים „המובחר יבחר“. הובא במג"א סתרנ"א סק"ז. סתרנ"ב סק"ג. ובאר היטב שם בשם השליה. ובסי' יעב"ץ כתב שכן נהג אביו.

וראה בכורי יעקב אורח סי' תרמד סק"א ולכן מה שנוהגין אנשי מעשה לטול לולב בשחרית קודם הליכה לביהכ"נ בסוכה מנהג כשר הוא לא בלבד מהטעם דע"פ הקבלה לטול לולב בסוכה אלא ג"כ מטעם זריזין מקדימין למצות לולב.

(21) בפיע"ח מתחיל (הובא בשליה שם): טוב לברך תחלה קודם התפלה בהיותך בביתך בסוכה

(*) במג"א שם: ושל"ה כתב שינענע בסוכה קודם הליכתו לביהכ"נ ע"ש. וצע"ק דלא כתב שיברך בסוכה כמו"ש בכתבי האריז"ל. וכמו"ש בעצמו בסי' חרנא שם (של"ה בשם האריז"ל). ובבאר היטב: בשל"ה כתב שינענע בסוכה ויברך ואח"כ שאר הניענועים י"ח בבהכ"נ. ואכ"מ.

איז דער שם פון חג איז מובן, אז דאס איז (ווי ביי יעדן שם וואס אין אים זאגט זיך ארויס) דער תוכן וענין החג¹⁴.

לפ"ז דארף מען אבער פארשטיין:

(א) פארוואס ביים ציווי „בסוכות תשבו שבעת ימים“ איז אין פסוק ניטא קיין הדגשה — אפילו ניט דורך זאגן בלויז „בסוכות תשבו שבעת הימים“ — אז מיזאל וויסן אז דאס זיינען די זיבן טעג פון חג האמורים לפנ"ז?

(ב) פארוואס שטייט ניט גלייך בתחלת הפרשה — בהמשך צו „בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות“ — „שבעת ימים תשבו בסוכות“; ובפרט אז אזוי שטייט פריער אין פסוק ביי דעם ערשטן חג: „בחמשה"ע עשר יום לחודש הזה חג המצות לה' שבעת ימים מצות תאכלו“¹⁶, און לאח"ז קומט דער ענין פון „מקרא קודש“ און איסור מלאכה און הקרבת הקרבנות שבעת ימים?

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם ההסברה אין דער שייכות, ע"פ נגלה, צווישן מצות סוכה און מצות נטילת לולב (וואס כאטש אז אויך נטילת לולב ווערט אין דער פרשה אפגעטיילט פון חג הסוכות, פארבינדט עס אבער די תורה מיטן „חג ה' שבעת ימים“, ניט ווי סוכה, כנ"ל): דער אלטער רבי זאגט

בסופו: וסוכה ולולב חג אחד הוא. ועד"ז בפי' הראב"ד שם: ולולב וסוכה חג הוא להם.

(14) ראה לקמן הערה 42.

(15) כג. 1.

(16) ע"ד הפשט ראה מלבי"ם כאן: שהוצרך להניח הודעת הלכות הסוכה שהם מרובים עד לבסוף. משא"כ ענין המצה ופרטי' נתבאר כבר בפ' בא. אבל עדיין צ"ע, דהפריים כל האורח בישראל גי' למען ידעו דורותיכם גי' ה"י אפשר להניח לבסוף, ולכתוב בתחלת הפרשה „בסוכות תשבו שבעת ימים“, כבמצה.

„מצות נטילתו בסוכה היא מצוה מן המובחר“ (וואס ס'איז מודגש דער ענין פון נטילת לולב) איז מוכח²⁶ אז ער מיינט (ניט א דין אין סוכה, נאר) א דין ומצוה מן המובחר אין מצות נטילת לולב²⁷.

צווישן די צוויי הסברות איז אויך א נפק"מ לפועל: אין פאל ווען מ'איז פטור מן הסוכה, ווי בשעת ירידת הגשם וכיו"ב (וואס „המצטער פטור מן הסוכה“)²⁸.

אויב נטילת לולב בסוכה איז (בלויז) א מצוה מן המובחר אין מצות סוכה — ווי אלע אנדערע ענינים אכילה ושתי' וכיו"ב מיט וועלכע מ'איז מקיים מצות ישיבה בסוכה — איז בעת ער איז פטור פון סוכה צוליב ירידת גשמים וכיו"ב, דארף ער ניט ווארטן מיט נטילת לולב ביז דער רעגן וועט אויפהערן, וויבאלד אז איצט האט ער ניט אויף זיך קיין חיוב ישיבה בסוכה (פונקט ווי ער דארף ניט ווארטן מיט זיין אכילה ושתי' וכיו"ב ביז דער גשם וועט אויפהערן)²⁹.

אבער אויב דאס איז (אויך) א מצוה מן המובחר אין נטילת לולב, איז (אע"פ אז אויף אים איז איצט (בעת ירידת הגשם) ניטא קיין חיוב מצות סוכה) וויבאלד אז ער איז מחוייב בנטילת לולב, וואס די שלימות פון דער מצוה (— מן המובחר) איז ווען זי ווערט געטאן אין

ד. לכאורה וואלט מען געקענט זאגן אז דאס (וואס נטילת לולב בסוכה איז „מצוה מן המובחר“) איז מצד דער מצות סוכה: היות אז די מצוה פון סוכה איז²² „תשבו כעין תדורו“, „שיהי' אוכל ושותה וישן ויטייל ודר בסוכה כל ז' הימים בין כיום בין בלילה כדרך שהוא דר בביתו“. וכל דבר שלא הי' עושה חוץ לביתו לא יעשה חוץ לסוכתו²³ (און ס'איז נויטיק א טעם והיתר צו מעגן לערנען וכו' חוץ לסוכה²⁴), איז דאך פון דעם מובן בפשטות, אז אויך נטילת לולב, וואס איז פון די ענינים וואס דער מענטש טוט במשך די ימי הסוכות, דארף זיין בתוך הסוכה [ובפרט אז „מצותי' אחשבי"י²⁵, און דאס האט דער-פאר א קביעות — און מה-דאך אז טייל (וכיו"ב) דארף זיין אין סוכה, מכש"כ אז נטילת לולב דארף זיין בסוכה].

פון דעם אבער וואס דער אלטער רבי שרייבט דעם ענין הנ"ל צווישן די „דיני נטילת לולב“ און אויך פון זיין לשון

עצמה כו' ויותר טוב לברך אחר העמידה קודם הלל בהיות בסוכה אך מפני הרואים תעשה כנ"ל. ובשער הכוונות מתחיל: הנה טוב הוא כו' ומה טוב הי' אם היית מתפלל בסוכה, כדי שתתפלל ותטול הלולב בברכתו בשעה הראוי' אליו. ובסי' האריו"ל (ועד"ז במ"ח) הלשון: מצד הדין ראוי שמיד אחר העמידה קודם ההלל לברך על הלולב תוך הסוכה אך מפני הרואים כו'. אבל מובן שהכוונה במ"ש „מצד הדין“ היא רק ע"ז שמברך עליו בשעה הראוי' לו (אחר התפלה לפני הלל), וכמפורש בלשון אדה"ז בסידור שהשמיט בתחלת לשונו „בסוכה“.

(22) סוכה כה, ב ואל"ך. רמב"ם הל' סוכה פ"ו הי' ואל"ך. טושו"ע ודאדה"ז או"ח ר"ס תרלט וניכ.

(23) לשון אדה"ז שם ס"ד.

(24) סוכה שם. רמב"ם שם היט. טושו"ע (ודאדה"ז) שם ס"ד.

(25) ראה בכורות י, א. רש"י ביצה כו, ב ד"ה חלה. וראה אנציקלופדי' תלמודית ע' איסורו חישוב.

(26) וכדמוכח ביותר ממשנ"ת בכתבי האריו"ל שם.

(27) ראה ביכורי יעקב (הנ"ל הערה 20). אבל לדבריו הי' מצד נטילתו קודם התפלה לא מצד נטילתו בסוכה.

(28) ראה סוכה כה, ב במשנה. שם כט, א. רמב"ם שם הי'. טושו"ע (ודאדה"ז) שם ס"ה ואל"ך (ס"ו) סכ"א.

(29) ראה שו"ע אדה"ז שם (סכ"ה"ו) וש"נ יתירה מזו.

(ב) לאידך — בא חג המצות איז דער פסוק גלייך ממשיך און זאגט „שבעת ימים מצות תאכלו“; און בא חג הסוכות ווערט דאס געזאגט „(בסוכות תשבו שבעת ימים)“ ניט בסמיכות להשם, נאר ערשט בסוף הפרשה.

ו״ל אז די הסברה פון די חילוקים קען מען אפּלערנען פון נאך אן אונטער-שייד וואס מען געפינט צווישן די צוויי חגים:

חג המצות ווערט בלשון חז״ל — און אויך אינעם לשון המורגל במנהג ישראל (בלשון בני אדם) — אנגערופן³⁴ (אויך) מיט אן אנדער נאמען (חג הפסח). משא״כ בא חג הסוכות געפינט מען ניט אן מ״זאל אים אַנרופן מיט אן אנדער נאמען³⁵; ער ווערט מיטן זעלבן נאמען אנגערופן בחז״ל³⁶ ובמנהג ישראל.

מכנה״ל איז פאַרשטאַנדיק, אז דער תוכן פון דעם גאַנצן חג (הפסח) באַ-שטייט ניט אינגאַנצן אין דעם וואָס ער איז חג המצות; משא״כ באַ חג הסוכות איז דאָס (סוכות) דער עיקר תוכן החג.

און דעריבער, בשעת די תורה זאָגט „בחמשה עשר יום לחודש הזה חג המצות לה״, טייטשט דער פסוק גלייך אַפּ „שבעת ימים מצות תאכלו“, און נאָר צוליב דעם (פרט פון אכילת מצה)

(34) כל השבעה (שמונה) ימים, ולא רק יום י״ד וט״ז ניסן שני; פסח גם בתושבי״כ (ראה השק״ט כו״ב) המועדים בהלכה להרש״י ז״ל ע״י רטו ואילך. וראה הגש״פ קה״ת (הוצאת תשמ״ו ואילך) ע״ת רסח בהערות.

(35) מלבד השמות ע״ש מועדי התבואה (בחי משפטים כג, יז): מועד חודש האביב, חג הקציר, חג האסיף. — נתבאר באוה״ת משפטים ע״י אקעח ואילך. לקו״ש כח״ט ע״י 232 ואילך.

(36) או „חג“, סתם: בשים ובלשון בנ״א (כולל שמע״צ — ראה שו״ע יו״ד סרי״כ, סיד״כ) בתושבי״כ — גם פסח ושבוועות.

סוכה — איז מסתבר אז ס״איו מן המובחר צו וואַרטן³⁷ ביז דער רעגן וועט אויפהערן כדי צו מקיים זיין „מצות נטילתו בסוכה“, וואָס איז „מצוה מן המובחר“.

ה. דער ביאור בכל זה יש לומר: בפרשתנו אין פרשת המועדות געפינט מען נאָר צוויי ימים טובים וואָס ביי זיי ווערט דער חג באַצייכנט מיט אַ שם מיוחד — חג המצות און חג הסוכות³⁸. און עס זיינען דאָ חילוקים ביניהם:

(א) באַ חג המצות שטייט „ובחמשה עשר יום לחודש הזה חג המצות לה״, דער שם חג המצות שטייט ניט בשייכות צו אַלע-זיבן טעג³²; און באַ-חג הסוכות שטייט — „חג הסוכות שבעת ימים לה״³³.

(30) ראה שו״ע אדה״ז ארי״ח סצ״ד סוס״ה: כדי לקיים המצוה מן המובחר נכון הוא שיתמין כו״ ואין בזה משום אין מחמדין את המצות וזרזים מקדימין למצוה כיון שמתכוין כדי לקיים מצוה מן המובחר. וראה שד״ח (כללים מע״י זיין כלל א) עד״ז לענין נטילת ד״י מנינים דנכון להמתין לקיים המצוה מן המובחר. אנציקלופדי״ תלמודית כרך יב ע״י תת. ושו״י.

(31) בחג השבועות נאמר (כג, טז, כא): „עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום והקרבתם גור וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש גור“. בריה״י יהי״ לכם שבתון זכרון תרועה (שם, כד). כיום הכיפורים יום הכפורים הוא (שם, כז), יום כיפורים הוא (שם, כח).

(32) ועד״ז בפניחס (כח, יז): בחמשה עשר יום לחודש הזה חג שבעת ימים מצות יאכל. ובמשפטים (כג, טו) „את חג המצות תשמור שבעת ימים תאכל מצות“. ועד״ז בתשא״ (לד, יח). אבל לא נאמר „חג המצות שבעת ימים“, וגם בנז״ך (ד״ב ל, כא) ועד״ז שם לה, יז. עזרא ו, כב) לא נאמר על עצם שם החג כ״א על עשיית בנ״י — „ויעשו בני״י גור את חג המצות שבעת ימים בשמחה גור“.

(33) ועד״ז בראה (טז, יג): חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים.

לכם לזכרון וחגותם אותו חג לה' לדור-
תיכם³⁹. און דאס וואס ער איז (א יו"ט)
א זמן מיוחד איז די סיבה צו די מצות
שבו⁴⁰, כולל די מצוה פון אכילת מצה⁴¹.

משא"כ די שבעת ימים, בחמשה עשר
יום לחודש השביעי הזה" איז ניט קיין
זמן מיוחד ומובדל מצד, נאר להיפך —
צוליב דעם חיוב ומצוה פון ישיבה
בסוכה שבעת ימים⁴²: היות אז אין די
שבעת ימים איז דא די מצוה פון ישיבה
בסוכה (ובפרט באופן אז די מצוה פון
סוכה נעמט ארום דעם גאנצן מענטשן
וכל ענינו במשך די שבעת ימים —

ווערט ער אנגערופן „חג המצות“, ניט
ווייל דאס איז דער תוכן החג און אלע
שבעת ימים שבו⁴³.

משא"כ בחמשה עשר יום לחודש
השביעי איז „חג הסוכות שבעת ימים
לה“ — דאס איז דער תוכן פון (דעם חג
פון) די שבעת ימים.

און מטעם זה גופא שטייט ניט דער
ציור „בסוכות תשבו שבעת ימים“ גלייך
נאך „חג הסוכות“ (כנ"ל), ווייל דע-
מאלט וואלט מען געמיינט (ווי ביי חג
המצות) אז ער ווערט אנגערופן חג
הסוכות בלויז צוליב דער ישיבה בסוכה
שבו. דאס איז אבער ניט דער תוכן כל
החג.

ו. די הסברה בזה: דער יום חמשה
עשר לחודש ניסן איז אויסגעטיילט אלס
א זמן מיוחד (בעיקר) ניט צוליב דעם
וואס דעמאלט איז דא די מצוה³⁸ פון
אכילת מצה, נאר ווייל דאס איז דער
„יום צאתך מארץ מצרים“ — ובמילא
ווערט ער א חג ויו"ט — „וה' היום הזה

(39) בא יב, יד. וראה שם מב, ובפרש"י: הוא
הלילה שאמר לאברהם בלילה הזה אני גואל את
בניך.

(40) ראה לקו"ש חט"ז ע' 107 ואילך. ושי"נ.
(41) ראה לשון הרמב"ם (לענין אכילת מצה)
במנין המצות בריש ספר היריד מ"ע קנח: מצוה ז'
בהכרתת להלכות חמץ ומצה. ולאידך בסהמ"צ מ"ע
קנח וביד הל' חמץ ומצה רפ"ז: לאכול מצה בליל
חמשה עשר.

(42) וכמודגש בהלכה בטעם הדיעות דמחלקים
דכשבידך זמן בשעת עשיית הסוכה לפני החג אינו
מברכו ביום על החג, משא"כ לאידך אם בירך על
החג בליל א' בביתו צריך לברך זמן כשיאכל בסוכה
— „דכיון שבידך בשעת עשי' ועיקר יום טוב אינו
אלא מפני הסוכה. ברכת הסוכה עולה ליום טוב
ולסוכה“ (ספר ההשלמה לסוכה מו, א. הובא בספר
המכתם לסוכה שם. כל בו סוף הל' לולב. אורחות
חיים סוף הל' סוכה (ועד"ז הוא במאירי סוכה שם).
ועפ"ז מחלקים לשאר יו"ט, פסח ועצרת, דמברכין
זמן איו"ט. וראה ברכי יוסף אורח סתרמ"ג דכתב דכן
הוא להלכה).

(37) ולכן נאמר הלשון „חג המצות“ (בעיקר) רק
על יום ט"ז, כניל בפנים, שהרי מצות אכילת מצה
היא רק בלילה הראשונה שאז הכתוב קבעו חובה
משא"כ בשאר הימים שהוא רק רשות (תריכ פרשתנו
שם. פסחים קכ, א). וראה ט"ז אורח סתרמ"ח קרוב
לתחלתו: ולמה יקראו כל הימים חג המצות וה'
לקרותם איסור חמץ אלא דהכל נגרר אחר לילה
הראשונה ובשבילה באו שאר הימים כו'.

(38) ועד"ז הוא בחג השבועות (ראה טז, י"ד)
שאינו מחמת חיוב וקיום מצות (קרבנות) דיום זה
כא' (כמודגש בשמו — גם בפרשתנו) מצד „וספרתם
לכם גו' עד ממחרת השבת השביעית תספרו
חמישים יום גו'“ (פרשתנו כג, טו. טז. וכן בראה שם,
ט), מצד הזמן והמנין דשבעה שבועות. ולכן
מקריבים בו מנחה חדשה. משא"כ הלשון „ביום
הביכורים“ (פינחס כח, כו. ראה פרש"י שם). אבל לא
נק' מטעם זה במקרא בשם חג.

(*) בחוס' רא"ש ור"ן הלשון להיפך (כניל הערה
12). אבל בבב"ב שם סתרמ"ג כתב דקא' בחד שיטה.
אבל ראה שו"ת משאת משה (אורח סי' ה שהובא
בבאה"ט וברכ"י שם) דכתב בסברת החוס' וכיון
דמחמת' קאתי מצי בריך אטוכה הו"ל כמפרש
אטוכה וארגל דמשם א' הו"ל ברם היכא דברך
שהחיינו ארגל גופי' לא זו פוטר זמן דסוכה דאין
הרגל נתגלה במצות עשיית סוכה, ע"ש. ואכ"מ.

„תשבו כעין תדורו“ כנ״ל, אז ער איז „דר בסוכה כל ז' הימים בין ביום ובין בלילה“ — ווערן דורכדעם די שבעת ימים — ימים מיוחדים, א חג לה׳.

[בסגנון אחר קצת: בא יעדער שבת ויז׳ט זאגט מען (בתפלה) זכר ליציאת מצרים, עס איז אבער אין דעם דא א חילוק: ביי חג הפסח איז דאס ווייל „זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים“⁴³, און דעריבער — „והגותם אותו חג לה׳ לדורותיכם“ כנ״ל, אז (די זכירה אין זמן פון) יציאת מצרים, מאכט דעם זמן א חג.

משא״כ בשבת ושבועות. וביותר —

בא חג הסוכות זאגט די תורה „למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים“ — ד.ה. כאטש אז דאס איז נישט אין דעם זמן פון בסוכות הושבתי ביציאת מצרים, און די תורה זאגט דעם טעם נישט ווען די תורה זאגט אן דעם ציווי החג בתחלת הפרשה, נאר אויף דער מצוה „בסוכות תשבו שבעת ימים“, ואדרבא מצד דעם וואס דאס איז דוקא נישט (בימי האביב) איז דעם זמן פון יציאת מצרים איז דעמאלט די מצוה פון ישיבה בסוכה און דער חג הסוכות (ווי ער זאגט אין טור⁴⁴).

ז. עפ״ז איז מובן, אז די ציונים בנוגע החג ופרטיו וואס שטייען בהתחלת הפרשה — „ביום הראשון מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא תעשו שבעת ימים

תקריבו אשה לה׳ גו״ — זיינען נישט קיין באזונדערע ענינים, וואס האבן נישט קיין פארבונד מיטן חוב ישיבה בסוכה (ווי מ׳קען מיינען, כנ״ל), נאר אדרבה — דער גדר חג הסוכות איז שייך און חל אויך אויף זיי.

משא״כ בחג הפסח, וואס ער איז א חג אלס אן ענין בפ״ע פון מצות, זיינען די אלע ענינים — דאס וואס ער איז „מקרא קודש“, דער ציווי פון „כל מלאכה לא תעשו“, און די הקרבת הקרבנות במשך שבעת ימי החג — נישט פארבונדן מיטן ענין המצות שבו⁴⁵, נאר מיטן עצם החג.

ח. ע״פ הנ״ל איז מובן אויך בנוגע דעם קיום המצוה פון ישיבה בסוכה און די שייכות פון מצות נטילת לולב צו דער מצוה פון סוכה:

כנ״ל איז ביים ציווי „בסוכות תשבו שבעת ימים“ נישט געזאגט געווארן („בסוכות תשבו בשבעת הימים“) — אז

(46) וכמודגש בהדיון (שו״ע אדה״ז א״ח סתצ״א ס״ג, ממג״א וח״י שם) ד.מ. שנמשכה סעודתו במוצאי יו״ט האחרון ש״ע עד לאחר צאת הכוכבים מותר לאכול חמץ בסעודה, ד.אכילת חמץ (שאניו תלוי כלל בקדושת היום״). וראה לעיל ע׳ 36.

(*) ועפ״ז צ״ל שמיש אדה״ז בס״י תלב ס״ג (מהראש״ש פסחים פ״א סו״ד. ועוד): ולמה אין מברכין שהחיינו קודם הבדיקה לפי שמצוה זו היא לצורך הרגל לתקן הבית ולבער החמץ מתוכו לצורך המועד לפיכך היא נפטרת בברכת שהחיינו שמברכין ברגל בקידוש לילה — אין הכוונה ב„לצורך הרגל“, לצורך המועד לקדושת המועד, כ״א הזמן דהרגל. ולהעיר שמשנה שם מלשון הראש״ש שם ש.סמכין ל״י אומן דרגל מידי דהוה אעושה סוכה ולולב לעצמו דמחויב לברך שהחיינו בעשייתו אלא סמכין ל״י אומן דרגל (וכי״כ אדה״ז בעצמו בס״י תרמא סוסי״א לענין סוכה „לפי שאנו סומכין על ברכת שהחיינו שאומרים בקידוש היום כו׳ וברכה אחת עולה לכאן ולכאן) וכותב, לפיכך היא נפטרת כו׳. וראה בי״ח שם ס״י תלב. ט״ז שם סוסק״ב. ואכ״מ.

(43) בא יג, ג. ובכ״מ בהפרשה. וראה רמב״ם הל׳ חו״מ רפ״ז.

(44) פרשתנו כג, מג.

(45) א״ח סתר״כ. וראה בארוכה ב״י ובי״ח שם. ולהעיר שגם רש״י בפ״י פרשתנו עה״פ סתם „ענני כבוד“ (ראה מפרשי רש״י). וראה שו״ע אדה״ז שם.

„חל“⁵¹ ביום הראשון⁵². די קדושת חג הסוכות איז גורם דעם חיוב ושם מצוה עליהם⁵³.

און וויבאלד אז די שלימות גדר וקדושת החג איז דורך דער ישיבה בסוכה בפועל, איז דאך במילא מובן, אז ווען מ'נעמט א לולב בסוכה איז דאס ניט בלויז א דין אין „כעין תדורו“ פון סוכה, וואס דורך דעם קומט צו אין מצות סוכה, נאר דאס איז א דין אין נטילת לולב, עס איז מוסיף⁵⁴ שלימות אין דעם „שם (וקיום ה)מצוה“ פון לולב, „מצוה מן המובחר“⁵⁵.

ט. דער ביאור בכל הנ"ל בפנימיות הענינים ובעבודת האדם:

המבואר לעיל, אז דער זמן פון „חמשה עשר לחודש השביעי הזה“ ווערט א חג מצד דער מצוה פון

דאס זיינען פון פריער ז' ימי חג — ווייל דאס וואס מ'איז מחוייב צו זיצן שבעת ימים בסוכה איז ניט דערפאר וואס דאס זיינען שבעת ימי חג נאר להיפך — „בסוכות תשבו“ מאכט גדר ז' ימי חג, כנ"ל בארוכה.

ועפ"ז יומתק לשון רש"י בנוגע שמיני עצרת: אויף דעם וואס די גמרא⁵⁶ זאגט אז ער איז „רגל בפני עצמו“ אפגע-טיילט פון חג הסוכות טייטשט רש"י „שאינן יושבין בסוכה“: דער רגל פון חג הסוכות איז דער (מסובב ו)ענין פון ישיבה בסוכה⁵⁷, דער עצם הרגל בא-טייטט אין דעם וואס „יושבין בסוכה“⁵⁸.

בסגנון אחר: דער חג ווערט אויפ-געטאן דורך דער ישיבה בסוכה⁵⁹ שבעת ימים בפועל — „תשבו כעין תדורו“.

לאידך, בא לולב שטייט „ולקחתם לכם ביום הראשון גו'“, די מצוה פון נטילת לולב איז ווייל דאס איז „יום הראשון“ פון חג הסוכות.

און במילא איז מובן, אז דער „זמן מצוה“ ו„שם מצוה“ אויף די ד' מינים איז

(51) ל' רש"י ד"ה ולולב (סוכה לג, א). וד"ה ה"ג (שם ע"ב).

(52) אלא שלדעת רש"י הרי"ז חל תיכף משקידש היום למקריי דיהיו.

(53) ו.אין אגודתו (לפני החג) קריאת שם להיות חל שם לולב פסול לדחות כו' עד שיקדש עליו היום (פרש"י סוכה שם ד"ה וה"ג). משא"כ בסוכה שמצוה בעשייתה שנאמר „חג הסוכות תעשה לך“ — ראה פרש"י מכות ת, א. שו"ע אדה"א סתרמ"א ס"א (ט"ז שם). סתרכ"ה (מרמ"א ומג"א שם). העמק שאלה לשאלות שאלתא קסט. ועוד. וראה צפ"ע הל' שבעות פ"ה הט"ז מה שמחלק בין מצה לסוכה לפני החג.

(54) וע"ד (ובמכש"כ) דשבת אהנאי לתמידין וכמה כיו"ב (זבחים צא, רע"א). ועד"ז יוה"כ שנאנהי לכל קרבנות היום, שלכן כל עבודות יוה"כ אינן כשרות אלא בו (בכה"ג). — יומא לב, סע"ב. וש"נ.

(55) ע"פ כהנ"ל מובן גם מנהג חב"ד שמהדרין לאגוד הלולב בסוכה (ערב יו"ט).

(47) סוכה מח, רע"א.

(48) ע"פ כהנ"ל מובן גם שאין סתירה מזה שבשמי' יומא (ג, א) ועד"ז בחגיגה (ז, א) פ"י. שאין שם חג הסוכות עליו — כי היינו הך.

(49) ראה גם ט"ז או"ח סו"ס תרכס.

(50) עפ"ז אולי יש להסביר זה ד.בליה ראשון של חג . . צריך לאכול בתוך הסוכה אפילו בשעת הגשם ואע"פ שהוא מצטער כו' בלילה הראשונה חייב לאכול בסוכה (שו"ע אדה"א או"ח סתרל"ט סי"ז. ושי"נ) אף שבשאר ימות החג אינו מחוייב, כיון שעיי' נעשית שלימות קדושת החג.

(*) עפ"ז יש לבאר (ע"ד הרמז עכ"פ) ל' אדה"ז שם: אבל בלילה הראשונה של חג דהיינו ליל ט"ז בתשרי (צ"ד לאכול כו').

(*) וראה סוכה שם ע"א. וש"נ. ובפרש"י שם ד"ה לולב, ואכ"מ.

וואס דעריבער קומט דאס אראפ אויך אזוי גשמיט, אז דער גאנצער מענטש מראשו ועד רגלו מיט זיינע לבושים גע- פינען זיך אין סוכה — וואס ביי קיין אנדער מצוה געפינט מען נישט אז די גאנצע מציאות זיינע און אלע זיינע ענינים זאלן זיין ארומגערינגלט פון א מצוה פון דעם אייבערשטן.

י"ד. אין דעם איז דער אלטער רבי מוסיף ומדגיש אז מצות נטילת לולב בסוכה איז מצוה מן המובחר פון לולב — „לפיכך בבקר קודם שיתפלל בעודו בסוכה יברך", וואס די ברכה איז על נטילת לולב:

מ'קען דאך מיינען, אז די נויטיקייט צו זיין ארומגענומען פון מצות סוכה — פון רצון העליון — איז נוגע (בעיקר) צו אזעלכע וואס זיינען פארנומען מיט ענינים וצרכים גשמיים, אבער נישט צו אזעלכע וואס זיינען אין סוג פון לולב (כפות תמרים), „שיש בו טעם — שיש בהם תורה", וויבאלד אז זיי זיינען שטענדיק פארבונדן מיטן אייבערשטן דורך זייער לימוד התורה⁵⁸:

און עד"ז אין עבודת כל אדם, קען ער טראכטן ביי זיך: מובן אז „אכילתו ושתייתו כו'" דארפן זיין אריינגענומען און ארומגענומען פון מצות סוכה — אבער פארוואס דארף מען האבן די בא- ווארעניש אז די מצוה און רצון העליון פון סוכה זאל ארומגעמען זיין לימוד והשגה בתורה? ער מוז טאקע אויך מקיים זיין מצות, ווייל „כל האומר אין

„בסוכות תשבו שבועת ימים", איז אין דעם דא א מעלה⁵⁹ לגבי דעם וואס בא- חג המצות איז דער זמן מובדל⁶⁰ מצ"ע: בשעת אז קדושת החג ווערט אויפ- געטאן מצד פעולות האדם למטה, האט דאס א ווירקונג אין וועלט, היות אז דאס פועל'ט אויך אין דעם זמן (עולם) ווי דאס איז מצ"ע, נישט האבנדיק קיין שייכות צו קדושה: משא"כ ווען דער זמן איז בעצם מובדל מצד למעלה.

און דער חילוק הנ"ל דריקט זיך אויס אין דעם אונטערשייד צווישן די צוויי מצות גופא — אכילת מצה און ישיבה בסוכה: אכילת מצה איז ענינה אכילה של מצוה: עס איז נישט קיין אכילה וואס ער וואלט געטאן בלאה"כ, נישט משום מצוה.

משא"כ בא דער מצוה פון ישיבה בסוכה, איז עס נישט ענינים מחודשים וואס ווערן געטאן לשם מצוה, אדרבא — „כעין תדורו" — ענינים וואס גע- הערן צום סדר החיים פון יעדן מענטשן נישט האבנדיק קיין שייכות צו אידיש- קייט און תורה ומצות — און דאך איז ער מיט זיי מקיים א מצוה (פון ישיבה בסוכה).

און דאס איז דער עילוי פון חג הסוכות: כל השנה דארף מען האבן אן עבודה גדולה צו שטיין אין א מצב פון „כל מעשיך יהיו לשם שמים" און „בכל דרכיך דעהו", ווען עס קומט אבער חג הסוכות ווערט אויפגעטאן, אז כל הנה- גותיו פון חיי יום יום כמו שהם — זיינען אן ענין של מצוה.

(58) ע"ד החסידות ראה סידור רסג, סעי' ואילך. המשך וככה תרל"ז פפ"ד. המשך תרס"ז ע' לב. ובכ"מ. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 360-1.

(59) ויקר פ"ל, יב.

(60) ראה בארובה לקו"ש ח"ד ע' 1160 ואילך.

(56) ונ"ד העילוי דיו"ט שני של גלויות לגבי יו"ט ראשון (לקו"ש שמע"צ צב, ריש ע"ב ואילך. דרמ"צ קיד, א"ב. לקו"ש ח"ט ע' 235 ובהערות שם).

(57) אף שלגבי שבת הרי בכל יו"ט ישראל קדשנהו לזמני (ברכות מט, א).

ועד"ז בכלל — בשעת ביי אים איז דא
ניט נאר דער עסק התורה בפועל, נאר
אויך די חביבות ויוקר התורה, ברכו
בתורה תחלה⁶³, ווערט דער היפך פון
„אבדה הארץ“⁶⁴ — און מ'איז זוכה
בקרב ממש צו „ופרוס עלינו סוכת
שלומך“, אין דעם בנין בית המקדש וואס
אויף אים שטייט „ויהי בשלם סוכו“⁶⁵,
וואס וועט געבויט ווערן דורך משיח
צדקנו⁶⁶, במהרה בימינו ממש.

(משיחת שמחת בית השואבה תשכ"ד)

לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו⁶¹,
אבער דאס איז מצד דעם ענין הסוכה,
וואס גדרה איז „תדורו“ ארומנעמען
דעם מענטשן אינגאנצן — דאס איז
אבער לכאורה ניט אן ענין אין נטילת
לולב — דעם עצם הלימוד וההשגה
בתורה, וויבאלד ער איז דורכדעם שוין
פארבונדן מיט חכמתו של הקב"ה.

זאגט מען אַז „מצות נטילתו בסוכה“
איז „מצוה מן המובחר“, דאס איז נוגע
צו זיין הבנה והשגה בתורה⁶²; ער נעמט
חכמת התורה, וואס איז חכמתו ורצונו
של הקב"ה, ווען ער דערהערט און איז
מרגיש אַז דאס וואס ער לערנט איז אן
ענין וואס איז אים מקיף און איז באין
ערוך העכער פאר אים,

און במילא איז באַ אים דא דער ביטול
ותשוקה צו קולט זיין תורתו של הקב"ה,
וואס איז נעלמה מעין כל חי, אין זיין
הבנה והשגה.

(63) ראה תלמידי ר' יונה הובא בר"ן נדרים פא,
א. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס מז.

(64) נדרים שם. ב"מ פה, ריש ע"ב.

(65) תהלים עו, ג. וראה תרגום עה"פ. מדרש
תהלים שם.

(66) ראה פסחים ה, א: בשכר שלשה ראשון
(שביתת הרגל דפסח ושביתת הרגל דחג ונטילת
לולב שנקראו ראשונים — רש"י שם) זכו לשלשה
ראשון כו' לבנין ביהמ"ק ולשמו של משיח. וראה
חז"ל שם. ובארוכה לקו"ש ח"ט שם.

(61) יבמות קט, ב.

(62) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג. לקו"ש חט"ו

ע' 139.

אמור ג

א בויס וואס האט דעם שם (פון דעם מין) תמרים, נאר עס מוז קומען פון א „דקל שעושה תמרים“.

דערמיט איז ער מבאר וואס חז"ל זאגן אז „ד' מינין שבלולב ב' מהן עושין פירות“ — דלכאורה: אויך אן עץ הדס גיט ארויס פירות (ענבים)?

נאר ווייל ביי לולב איז דער דין, אז דער לולב מוז זיין פון א „דקל שעושה תמרים“, און אויב „נטע דקל לעצים פסול ללולב“, משא"כ ביי הדס וואס מוז נישט קומען פון אן עץ וואס איז עושה פירות¹⁰;

„ענף עץ עבות“ — דער הדס מוז זיין „עבות“: „תלתא בחד קינא“¹¹ (און אויב נישט איז עס פסול).

משא"כ ביים פערטן מין, כאטש אז אויך ביי אים איז דער פסוק מציין „ערבי נחל“, איז אבער דער דין¹², אז „של בעל כשרה“: אויב נאר עס איז פון דעם מין ערבה וואס וואקסט געוויינטלעך ביי א נחל, איז כשר מלכתחילה¹³, אפילו אויב

א. אין דער היינטיקער סדרה ווערן אויסגערעכנט די ד' מינים וואס מען דארף נעמען ביום הראשון פון חג הסוכות — „פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל“². געפינט מען אין דעם א דבר פלא:

ביי די ערשטע דריי מינים זעט מען אז דער סימן וואס תורה גיט אויף זיי, איז א תנאי לעיכובא אין דעם מין וואס מ'נעמט בפועל:

„פרי עץ הדר“ — דער אתרוג וואס מ'נעמט מוז זיין א „פרי עץ“³ און עס מוז זיין א „הדר“⁴ (ואתרוג היבש פסולי):

„כפות תמרים“ — דער לולב מוז זיין „כפות“⁵: „עלים הראויין לאגדן ולכפותן עם השדרה“⁶ (און אויב נישט איז עס פסול),

[און אויך בנוגע דעם פרט פון „תמרים“ — איז מסביר דער ראגאטשא-ווער⁷, אז ס'איז נישט גענוג א לולב פון

(1) כך נקרא בכ"מ. וצ"ע דלכאורה ציל (כמו בפסח ג') דברים, שהרי אין לוקחין המין, אלא דבר אחד מהמין. ואף שלוקחין דברים — הרי גם בפסח לוקחים ג' מצות וכו'.

(2) כג, מ.

(2) וראה שו"ע אדה"ז או"ח סתרמ"ח סכ"ט שם „פרי עץ“ נלמד שצ"ל (ולעיקובא) „פרי גמור“.

(3) סוכה לא, א. — ומיני' ילפינו לשאר מינים (שו"ע אדה"ז או"ח סתרמ"ה ס"ב).

(4) סוכה לז, ב.

(5) סוכה לא, א.

(6) לשון אדה"ז שם סעיף ג.

(7) צפ"ע על הרמב"ם הל' לולב פ"ה ה"א. — הדיעות (והשק"ט בארוכה) בזה ראה ס' הלולב

הקנרי (ירושלים תשל"ח), וש"נ. וראה לקמן בפנים סעיף ה ואילך.

ואת"ל ד„תמרים“ הוא שם האילן (ולא — דהפירות) — ראה הנסמן בס' הגיל ח"א פ"ו — גם אם אין צ"ל דקל שעושה פירות תמרים ה"ז תנאי בהלולב הנלקח בפועל (שצ"ל מאילן הנקרא תמר), דלא כ„ערבי נחל“ שאין צ"ל הסימן ד„נחל“.

(8) מנחות כז, א.

(9) סוכה לב, ב.

(10) ואדרבה, לכן שחורות ואדומים פסול אם ענביו מרובות משום דהוה גמר פרי (צפ"ע שם).

(11) סוכה לב, סעי' וברשי" שם.

(12) סוכה לג, סעי' (במשנה).

(13) ראה רמב"ם הל' לולב פ"ה ה"ג. רא"ש סוכה פ"ג ס"ג. טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח סתרמ"ז ס"א.

(*) להעיר מוקיר פ"ל, טו: ג' המה פסח מצה ומרור וארבעה לא ידעתיס אלו ד' מינים שבלולב.